

ДАНИЛО СВЯТОГІРСЬКИЙ

ГОЛОВНІ ЗАСАДИ
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

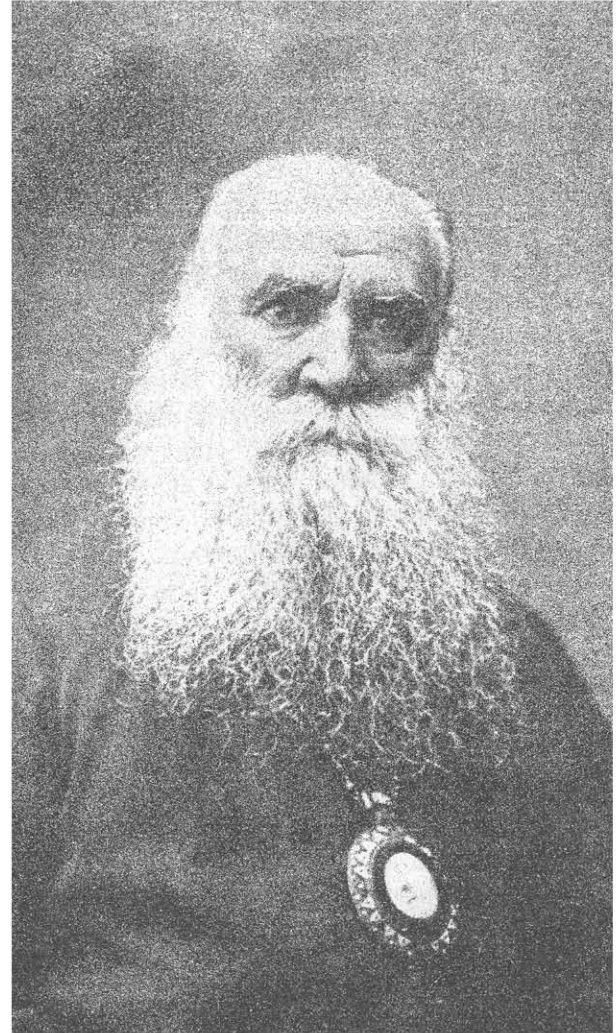

На чужині

Рочестер Н.Я.

Року Божого 1946

1977.

ІХ ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВО
о. ВАСИЛІЙ ЛИПКІВСЬКИЙ,
Митрополит Київський і всієї України.
З нагоди 70-літнього Ювілею життя (1864—1934)

ВСТУП

«Словом моїм повідаю істину.»

(Іван Вишенський)

Довгий тернистий шлях проходить український народ уже скоро двісті п'ятдесят років. Останнє його тридцятиріччя, то воістину хресна путь, незнана, після Христової Голгофи, піяким іншим народом у світі.

Духовному збереженню українського народу великою мірою прислужилася його Православна Церква. Вона, в часи своєї незалежності, сформувала його релігійно-національну ідеологію, створила його культуру, дала йому відпорну силу проти духової заглади в неволі. В наші часи, Українська Автокефальна Православна Церква з Христовою жертвовністю служила своєму народові й тим навіки вписала себе золотими літерами в його історію. Таку службу Українська Церква виповнила тому, що була незалежною від інших церков, все-народньо-соборноправною, національною і вільною в своєму духовному авторитеті від впливів світської влади.

Про ці головні засади Української Автокефальної Православної Церкви вважаємо своїм завданням коротко розповісти з уваги на їх важливість. Християнські ідеалістичні основи релігійної свідомості українського народу мають стати нині головною підвалиною під будову нового життя українського, якого, в надії на Милосердного Бога, сподіваємось. Тому кожен із нас повинен знати минуле Св. Православної Української Церкви і розуміти її високе призначення перед Богом і рідним краєм. З обов'язку служіння їм, написано цю скромну працю.

Автор.

I

АВТОКЕФАЛЬНІСТЬ

1. Кожний народ має право на свою Автокефальну Церкву (34 Апостольське правило).

Кожна Церква повинна застосовуватися до народності і національності того краю, в якому вона, та Церква, існує (17 правило IV Всесвітнього Собору, 38 правило VI Всесвітнього Собору).

2. Українська Православна Церква від часу свого в 988 р. заснування до року 1686 була незалежною. Вона мала свій власний церковний устрій, свою систему управління, тобто була фактично автокефальною, хоч не мала свого патріярха і митрополитів для Неї висвячували Константинопольські патріярхи, згідно з 28 правилом IV Всесвітнього Собору.¹

3. На православному сході Європи Церква українська є Церквою-Матір'ю, бо вона запесла віру Христову на Московщину, Білорусь і Литву, та заслузала їм Церкви і довгий час добродочинно на них впливала.

4. За весь час незалежного свого існування, Українська Православна Церква, будучи по своїй внутрішній істоті частиною Єдиної Соборної Православної Церкви, була самостійною по своїй зовнішній формі.

Вона жила на основі Св. Письма та Канонів, як і інші Православні Церкви, своїм національним життям, своїми традиціями, своєю ідеологією, що витворювалися впродовж віків.

5. За наукою Св. Письма і приписами Апостольських правил та правил Всесвітніх Соборів і згідно з вимогами історично-національного життя свого народу, Українська Церква витворила за сімсот літ незалежного свого існування багато таких особливостей, яких нема в сусідніх Православних Церквах. Вона на заранні свого розвитку мала Св. Письмо в добре

1) На початку нашого церковного життя Митрополити Української Церкви були в греків. Од Ярослава Мудрого почали висвячувати р. 1051 Митрополитів з українців, першим з них був Іларіон.

зрозумілій мові, як Остромирова Євангелія, написана в Києві року 1056, Євангелія Київського написання року 1092 й ін. З ХУІ стор. мала багато перекладів Св. Письма на живу Українську мову, н. пр. славнозвісна Пересопницька Євангелія 1556 року. Новий Заповіт Негалевського 1581 р., Крехівський Апостол 1560 р. й інші. Чимало було т. зв. Учительних Євангелій, що читалися в церквах підчас проповідів живою українською мовою. Святе Письмо зрозумілою мовою християнизувало наш народ, морально його зміцнило і тим давало йому відпорну силу на пізніші часи, коли чужа ворожа сила пішла в наступ на його релігійно-національну ідеологію, на його духову самобутність.

6. Насильством світської влади (Московським і Турецьким урядами) і чужої влади церковної, Українська Церква була приєднана року 1686 до Московської Церкви, проти волі духівництва і народу України і всупереч канонам.

7. Після поневолення, Українська Церква ще довго трималася своєї релігійно-національної ідеології, боролася за неї і тільки у ХУІІІ ст. почала швидко її втрачати під нівелюційними утисками російського уряду через т. зв. Св. Синод.

8. Українська Церква ніколи не погоджувалася з втратою своєї незалежності і, як тільки прийшли в подіях 1917 року визвольні дні її народу, вона звільнилася з-під московської зверхности. Дух Святий і одностайна воля українського народу вказали їй шлях, як визволитися з казенних форм церковного життя, що мали своїм змістом не живе розуміння православности, а мертву букву. В російській Церкві, що цілком була на службі світській владі, перетворившись у державну інституцію, і мала своїм Головою царя (п. 43 законів Рос. імперії) — не було місця живому духові.

9. В р. р. 1917—1919 в Україні на всіх повітових і губерніальних Церковних Соборах і на військових з'їздах виявилася одностайна воля українського народу, спрямована за автокефальний устрій Української Церкви.

5 травня 1920 р. Всеукраїнська Православна Церковна Рада в Києві на своїх Великих зборах, керуючись Духом Святим

і волею всього народу, урочисто й одногосно ухвалила Автокефалію Української Православної Церкви.

10. В жовтні м-ці 1921 р. Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор у Києві, в предковічній святині України — Храмі Св. Софії, ухвалив, що: «Українська Православна Церква, як Автокефальна, є вільним членом Всесвітньої Соборної Православної Церкви і лишається в непорушному братерському єднанні зі всіма Православними Церквами».

11. Цими актами позначається нова доба в історії Української Православної Церкви, доба її розмосковлення, відновлення всього того з її релігійно-християнської і національної ідеології, що втрачене нею в пропачий час підневільного її існування після 1686 року.

12. Звільнившись од 235-літньої неволі, Українська Церква стала на свій власний історичний шлях, яким ішла впродовж семи сторіч. Залишаючись непохитно на догматичних основах Православної віри, вона розпочала нове життя на засадах автокефальности, повної незалежности від інших Церков, всенародної соборноправности, братерства й рівности усіх вірних у справах церковного життя й керівництва. Передумовою розвитку цих засад став ґрунт тільки національний, бо ж Церква Українська почала відроджуватися для народу і через народ.

13. У відродженій своїй Православній Автокефальній Церкві, український народ знову побачив Христа — Сонце Правди, що приніс на землю Вічну Правду, братерство і любов. «Я на те народився і на те прийшов у світ, щоб свідчити про правду; кожен, хто від правди, — слухає Мого голосу» (Іоанна 18.37).

14. Велику неправду, що вчинена була р. 1686 Українській Церкві, визнано, хоч дуже пізно. Костянтинопольський Патріярх Грйгорій УІІ у своєму Томосі з 13 листопада 1924 року, з приводу приєднання Української Церкви до Московської, написав: «В історії написано, що відділення від нашого Престолу Київської Митрополії та Православних Мит-

рополій Литви і Польщі, що залежали від Неї,¹ і приєднання їх до Св. Московської Церкви, відбулося цілком не за приписами канонічних правил».

15. Згідно з практикою семисотлітнього (X-XVII ст. ст.) незалежного свого життя і згідно з волею українського народу, виявленною його церковно-історичними актами 1917—1921 р. р., та на підставі Апостольських правил і правил Всесвітніх Соборів, Українська Православна Церква є Церква Автокефальна; всяке стороннє втручання в її життя є насильство.

16. Втручання, що його зазнала Українська Церква після 1686 року, коштує їй жертв у минулих сторіччях; а в наші часи коштує таких жертв, яких не знає в цьому тисячолітті ні одна Церква в світі: 29 єпископів, біля двох тисяч священників і сотні тисяч вірних.

Віriamo, що за те втручання і за ті жертви рано чи пізно помститься на гнобителів Суд Божий, бо насильство над духом, яке заподіяне Українському народові, є найтяжча кривда. Кров мучеників за Святу Православну Церкву Українську впаде на мучителів (Матф. 23. 35, 36).

II

СОБОРНОПРАВНІСТЬ

«Де війдуться двое або троє в ім'я Моє, там і Я посеред них».

(Матф. 18. 20)

17. Український народ, прийнявши в X сторіччі Віру Христову, запровадив у своїй Церкві Соборноправність, заповіджену народам Св. Письмом та Св. Переданням. У Християнських Церквах, за прикладом Собору Апостолів, од початку II ст. церковні справи, включно до виборів Єпископів, часто вирішувалися всією церквою.

1) Християнство прийшло до Білорусі та Литви з України і від неї мають свій початок їх Церкви.

18. Соборноправність, як система управління й життя церковного, де право керівництва й вирішення справ мають усі члени Церкви — єпископ, духівництво і народ, соборно, така близька здавна демократичному еству нашого народу, була одною з головних передумов розквіту, внутрішньої сили і величі Української Церкви впродовж усього часу незалежного її існування.

19. Найвищим керівним органом Української Церкви завжди був Церковний Собор, який складався з трьох частин: 1. Єпископів, 2. Духівництва, 3. Представників од вірних. Церковний Собор без котроїсь із цих трьох складових частин Церкви не вважався законним.

20. Літописи свідчать про Українські Церковні Собори з давнього часу. Так відомо про Помісний Собор року 1147-го, за часів Київського князя Ізяслава II (на якому вільними голосами обрано й висвячено мощами Св. Климента на Митрополита України Кліма Смолятича, визначного вченого і діяча українського) і про інші Собори.

21. Собори збиралися в міру потреб, крайові (помісні) — для важливіших справ, як вибори Митрополита й т. ін., єпархіальні-для виборів єпископа для єпархії тощо.

Єпископів завжди вибирало духівництво з народом. За князівської доби часто практикувався спосіб, що жеребки кандидатів у єпископи клалися на престолі храму, де проходив Собор, і після молитви незрячий чоловік або дитина брали ті жеребки, і так довершувався чин вибору єпископа із кількох кандидатів.¹

Виборність єпископату завжди мала ті добрі наслідки, що між єпископами і народом був міцний живий зв'язок.

22. У єпархіях керували Єпархіальні Собори, на яких у великому числі брали участь з правом рішального голосу вірні від парафій.

Через Єпархіальні Собори єпископи ближче пізнавали своє духівництво і народ, свою паству.

1) Арс. Річинський — «Проблеми української рел. свід.»; Архієпископ Іларіон — «Українська Церква», т. I.

У епархіях ніхто з ієрархів не керував самовладно, ніхто з духівництва не приходив до громади непрошений.

23. На основі Св. Письма (Діяння I. 2, 15; 15. 22, 25; Римл. I. 1; Петра I. 10 та інш.), Св. Канонів та Св. Передань, в українській Церкві обиралися всі священно- і церковно-служителі і всі члени епархіальних та деканальних установ. Всю парафіяльну церковну владу вибирала собі сама парафія, — вона вибирала кандидата на настоятелів, а єпископ благословляв його чи висвячував. Коли парафія не мала свого кандидата на Настоятеля, то такого призначав єпископ, за згодою парафії. Обрання звичайно були доживотні.¹

24. «Обиральність церковних чинів сильно зблизила духовенство з народом, а це за тяжкої доби Української Церкви, особливо коли вона знаходилася в католицькій Польщі, надзвичайно їй допомогло. Без прибільшення можна сказати, що коли б Українська Церква не засвоїла собі широкої системи соборноправності та виборності церковних осіб з великою участю світського елемента, то вона не змогла б пережити католицьких нападів за час польської держави», — каже Архієпископ Іларіон (Огієнко). («Українська Церква», т. I, ст. 113).

25. Соборноправність Української Церкви, запроваджена ще від княжих часів, узаконена Канонами, які надають місцевим церковним звичаям зобов'язуюче значіння (I Всесв. Собор 6, 7, 18; II Всесвіт. Собор 2; III Всесвіт. Собор 8; IV Всесвітній Собор 30; VI Всесвіт. Собор 39-й інш.).

Система соборноправності існувала в Українській Церкві до часу її поневолення. Самовладного в ній панування одної особи чи групи не допускалося.

26. Практика життя Української Православної Церкви, як з історичного давнинного так і з недавнього, навчає нас, що участь народу через своїх кращих людей у церковному керівництві є перша передумова сили і величі Церкви.

1) Арс. Річинський — «Проблеми Української рел. свід.»; Архієпископ Іларіон — «Українська Церква», т. I.

27. Московська влада забравши в XVII сторіччі під свою зверхність Церкву українську, грубою силою скасувала її соборноправний устрій. Запроваджений був устрій «синодальний», у якому Духівництво й народ не мали голосу.

Поневоленням Української Церкви московський уряд закінчував акцію повного знищення всіх демократичних прав і вольностей українського народу, акцію, розпочату вслід за зламанням Переяславської угоди, що було в політиці Москви звичайним явищем.

28. Року 1917, як тільки розпалася московська «церква — домовина», Українська Церква, вставши з неї, почала своє нове життя на засадах свого минулого, а разом з тим — на соборноправності.

29. Свою церковну життєздатність безприкладно довела соборноправність Української Автокефальної Церкви в часи митрополитів Василя Липківського і Миколи Борецького. У незаних історію за останнє тисячеліття тяжких умовах, ця Церква жила і діяла; під жорстокими ударами, подібно до Первоапостольської Церкви, зростала, і тоді, коли сини її ішли — як у перші дні християнства — на смерть, Вона існувала й сяяла нетлінним світлом Христової Істини; і з ним пішла на Голгофу, але не вмерла, бо, як каже митрополит Василь Липківський «Вона, як і Христос, Голова її, воскреснувши із мертвих, вже більше не вмирає, смерть над Нею влади не має». А воскресла Вона тоді, коли «всі були одностайно вкупі» («Діяння» II, 1), і Духівництво і народ.

30. Свідомість виконання високого обов'язку служіння Божої службою своєму народові, надихала тоді обраних народом архіпастирів і священників на Євангельську саможертву: «Поруч із розп'ятим тількищо Митрополітом Василем, на мене чекає мій хрест... З безмежної любові до Бога, до вас, до нашого народу, я готовий на жертву... Нехай буде воля Всевишнього...» Так говорив на II Всеукраїнському Церковному Соборі у Києві, в жовтні місяці 1927 р., архієпископ Микола Борецький, коли обрали його на митрополита. Через

чотири роки він загинув у числі первомучеників за відроджену Українську Православну Церкву.

31. Соборноправність дорога Українському Народові, як одна з головних частин ідеології його Церкви. Вона бо, ця Церква, коштувала йому жертв у минулому і незліченних жертв у недавньому. Вона освячена кров'ю єпископів, священників і вірних, як Церква перших віків Християнства.

32. Завдання кожного священослужителя й кожного вірного Св. Української Автокефальної Православної Церкви, — обстоювати її соборноправність, як одну з основних її засад.

Треба пам'ятати, що ми не вводимо нічого нового, а творимо діло, яке творили предки наші впродовж віків згідно з Св. Євангелією (Матф. 5, 17), 8 Прав. III Вселенськ. Собору та інш., що наказують панувати і берегти все своє рідне.

III

НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

«А лучше йдіть до загублених овець дому Ізраїлевого».
(Матф. 10. 6)

33. Всі Православні Церкви разом є Єдина Соборна Всесвітня Церква, бо об'єднуються Єдиним Найвищим Пастирем Ісусом Христом і мають єдині догмати віри, засновані на Св. Письмі, та керуються Канонами Всесвітніх Церковних Соборів (у тій їх частині, що має життєву силу дотепер).

34. Формами свого життя, своєю ідеологією, всі Православні Церкви-національні. Кожна з них має свою мову Богослужб, свої звичаї і обряди, свій місяцеслов Святих і свої риси у відправах, свій стиль будови храмів і своє мистецтво церковного живопису, свою систему управління, взагалі свій власний релігійно-національний світ, бо тільки в ньому людині легше пізнати Бога істинного.

35. Свої національні озаки кожна Православна Церква шанує і береже з обов'язку служіння своєму народові за наукою

Св. Євангелії (Матфея 10. 6, 15. 24, 23. 37; Марка 7. 27; Луки 2. 32, й інш.).

36. Українська Православна Церква своєю внутрішньою істотою є членом Всесвітньої Православної Церкви. Але по своїй зовнішній формі, яка обумовлюється духовою самобутністю Українського народу, Вона — Церква національна.

37. Впродовж більш як семи віків Українська Церква вела свій народ шляхом християнсько-національного життя. Вона охороняла його від духової заглади в тяжкі часи втрати власної державности, завдяки чому він зберіг себе національно в дні найжорстокіших утисків.

38. Українська Церква навчала український народ панувати своєю Православною Вірою, свої традиції, свою рідну мову, свою культуру, любити свій рідний край, бо хто не любить правдиво свого ближнього, той не є справжній християнин.

У Св. Письмі багато повчальних прикладів любови до свого рідного (Неемії 13. 24, 25; Матфея 10. 14, 15; Луки 24, 21 і інш.).

39. До кінця ХУІІІ сторіччя Українська Православна Церква творила культуру своєму народові. Вона дала йому освіту і перше письменство, з чудовим «Словом о законі і благодаті» митрополита Іларіона I і геніяльним «Словом о полку Ігоревім». Вона створила йому, українському народові, пишне церковно-архітектурне мистецтво і прегарний церковний спів. Вона допомогла йому набутти багаті національні духовні скарби.

40. Духівництво Української Церкви, до часу цілковитого її поневолення, визначалося високим і щирим національним патріотизмом, жертвовно служило рідному краю і в щасливі його дні і в дні неволі. Цей дух любови до рідного краю і народу залишався в окремих священничих родинях аж до нашого часу, не зважаючи на всі утиски російського уряду на Україні.

41. Українські монастирі були культурними огнищами в Україні, вони служили Богові службою своєму народові. В тиші монастирських келій, під чернечими рясами, горіли серця

патріотів любов'ю до рідного християнського краю. Там, у келіях писалися перші наші національні легенди і наша історія, звідти виходили мужі великих ідей релігійно-національних і загально людських. Ні один із монастирів Православного Сходу не дав стільки церковних і культурних діячів, як дала славнозвісна Київсько-Печерська Лавра, до часу поневолення Української Православної Церкви Московщиною.

42. Національний дух Української Церкви воскрес у визвольні дні українського народу в 1917 р. Відразу виявилися «Пастирі, що душу свою покладають за вівці» — (Іоанна, 10. 11). Їх число помножилось, коли через три роки над Українською Нацією зависла страшна загроза розкладу і знищення. Збереження духово-національного ества рідного народу, здементування його на ґрунті християнської релігії, стало першим завданням відродженої У. А. П. Ц. Свідомість того завдання надихала священослужителів жертівністю в ім'я служіння народів.

В ті дні, багато тих, що їх серця боліли за долю рідного краю й народу, йшли в пастирі. Живу участь прийняли в церковному житті і вірні. Більша їх частина стала мучениками за Правду Христову.

43. «Ні жодна з українських організацій не зробила стільки для національного усвідомлення Українського Народу, скільки зробила Українська Автокефальна Православна Церква митрополита Василя Липківського», — каже архієпископ Іларіон Огієнко («Українська Церква і наша культура», — доповідь на Холмському Єпархіяльному Соборі р. 1942), оцінюючи тодішнє церковне та культурне життя в Україні.

44. Сьогочасне становище життя Українського народу, кладе велику відповідальність за його майбутнє на Українську Автокефальну Православну Церкву під теперішній час перебування її на чужині. Бути на сторожі свого народу, промовити голосно про його минуле і сучасне, про його право людського буття на дарованій йому Богом землі, перед усім християнським світом, — одно з невідкладних завдань нашої Церкви.

Охороняти релігійно-національне ество своєї пастви, наповнити душу молодого покоління вірою в Бога, в повному змісті її чеснот, звільнити його від чужих шкідливих, накиннутих йому «ідей», єднати всіх, як синів України, в свідомості їх призначення перед нею і готовності до посильної праці для добра свого народу тепер і на час повороту із цього великого «ісходу» — є обов'язком українського духовництва.

45. Виповняти своє високе і відповідальне завдання У. А. П. Ц. зможе, коли Вона буде Церквою творчою, поступовою і нерозривно зв'язаною з народом. Твердо стоячи на догматичних і загальноканонічних засадах православности, Українська Церква повинна до решти очистити своє церковне життя від чужих йому нашарвань, що сталися в наслідок довготривалого перебування під ворожою державною і церковною владою.

46. Жива рідна мова-основа ідеології Української Церкви. Вона є найближчий шлях до Бога, твердиня Віри і духово-національної самобутности. Рідну мову в Церкві освятило зшествя Св. Духа на Апостолів і благословило Св. Письмо (Діяння 2. 8, 9, 10. 11, I до Коринт. 14. 1—19; Матф. 28. 19; Марка 16. 15, 17 та інш.).

«В Церкві краще п'ять слів промовити розумінням, ніж десять тисяч слів чужою мовою», — каже Св. Ап. Павел (До Коринт. I. 14, 19). Церковнослов'янська мова з російською вимовою, що запроваджена була в Українській Церкві після 1686 р., є лише засіб денационалізації нашого народу.¹

47. У всіх церковних Богослуженнях, у проповідях, в друкованому слові, в урядуванні, в усіх царинах життя церковного повинна панувати тільки рідна мова, — цей найголовніший паріжний камінь існування Українського Народу, як окремої нації. Без своєї рідної мови нема самостійного народу. Це істина, що не потребує жадних доказів.

48. Мова всіх церковних друкованих видань — Богослужбових книжок, молитовників періодики й інш. — повинна бути

1) До поневолення (1686) в Українській Церкві вживалася мова староукраїнська, яка була для народу більш зрозуміла.

літературна (соборна), легкозрозуміла і проста. Підручники з релігії треба писати зразково-чистою українською мовою, щоб на них могла мовно виховуватися молодь.

Кожний, хто пише, повинен досконало знати українську літературну (соборну) мову.

49. Духівництво Української Церкви, як виховник душі народу, повинно панувати рідну мову і тим виховувати попану до неї і серед вірних. В своєму родинному житті і в пастві треба вживати тільки рідної мови, священослужитель, що вживає в своїй родині або в розмові з вірними чужої мови, чинить непрощений гріх перед українським народом і Церквою, бо підкоцує основи своєї нації.

50. Але самої рідної мови в Церкві мало, щоб Вона була національною, і помиляються ті, які вважають Українською ту Церкву, де тільки служби Божі відправляються українською мовою, а все інше залишається російське. Українська Церква є та, що повернула з московських шляхів на свій власний історичний шлях, що відновлює свій ідеалістичний — властивий народові українському-християнський світогляд, свій дух, своє розуміння православности в її живому змісті, а не в букві (за наукою Св. Ап. Павла — «Буква вбиває, а дух оживляє»). Церква, яка відроджує всі свої національні ознаки й особливості, свій місяцеслов Святих (свій власний місяцеслов має кожна Православна Церква), свої місцеві треби, введені епохальним «Требником» митрополита Петра Могили — 37 чинів, свої звичаї у відправах Богослужб (Євангелія читається обличчям до народу, Евхаристичні молитви читаються вголос, перед «Вірую» звертання до вірних зі словами: «Христос посеред нас» і т. інш.), свій старовинний величний спів, свої обряди.

Треба пам'ятати, що давні українські релігійні обряди повні змісту і краси, вони завжди мали виховуюче значіння, а тому їх треба відновлювати, треба відтворювати все те, що впродовж семи сторічч (од X до ХУІІІ) формувало релігійну свідомість нашого народу, робило його боголюбивим і зміцнювало його духовно-національно.

51. Національність Української Церкви, як бачимо, не «українізація», — таке розуміння з історичного погляду цілком було б неправдиве. «Доля Української Церкви Православної зв'язана не зі скеруванням її енергії на зверхню, часто дуже матеріалістичну по своїх тенденціях, «українізацію», а внутрішнім духовим релігійним підйомом. І цей релігійний підйом принесе безмірно великі плоди для України, коли викличуть його люди, які українцями будуть не стільки по своїх матеріальних тенденціях, скільки по своїй внутрішній силі ідейній і духовній». (В. Липинський. «Релігія і Церква в історії України», стор. 98).

52. Українська Церква своїм внутрішнім змістом, своїм розумінням Христової науки завжди променювала на всі сторони, а красою своїх національних форм-архітектурою, пишністю іконостасів, прегарними співами, побожним та пристойним заховуванням вірних підчас Богослужб і обрядами-дивувала всіх чужоземців, як це знаємо з історичних документів.

Любов українського народу до Церкви, його релігійність, відомі були по всій Європі і за її межами. Невідвідування Храму Божого в Україні ніхто не знав, усі від Князя чи гетьмана до простолуду в неділі і в свята були в церквах.

53. Відновити благочестиві християнські традиції українського народу, підняти їх до колишнього рівня величності і краси, У. А. П. Ц. зможе тільки на ґрунті національному. Вони бо, ті традиції, виростали з основ національного ества народу в духові християнства, ним, тим духом, вони мають бути і відновлені. Це відновлення настане тим швидче, чим більше діятимуть для того провідники, сповнені власної духової вартости і розуміння ваги тих традицій.

54. Відродити Українську Православність, цебто витворений віками (X—ХVІІІ) на національному ґрунті світ християнського життя українського народу, відповідно до сучасних життєвих його вимог — одно з найголовніших завдань Української Автокефальної Православної Церкви.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СВІТСЬКОЇ ВЛАДИ

55. Церква є установа вічності. Храм Божий є для людини тихим пристановищем серед «життєвого моря, схвильованого бурєю напастів»; у ньому тільки, в храмі, в години скорботи людина знаходить внутрішнє заспокоєння. Церква благословляє життя людське від дня його народження і до невблаганного акту переходу у потойбічний світ і за вічність душі його над гробом молиться.

56. Церква не повинна бути ні державною, ні одержавленою. Вона вища над матеріальні земні діла. Однак Церква не може бути відірваною від життя на землі, а має зайняти таку його ділянку, якої не може зайняти ніяка інша організація. Дбаючи про спасіння душ, Церква повинна дбати і про щастя людей на землі на засадах Христових істин.

57. Своїм високим авторитетом Церква має об'єднувати своїх вірних, вести їх шляхом духовного удосконалення, охороняти їх од духа розкладу та зміцнювати духа чеснот християнських і національних. Тому Церква в цих своїх завданнях допомагає світській владі, якщо діяльність останньої скерована по шляху християнських ідей і сприймає діяльність Церкви позитивно, шляхом гармонійности взаємовідносин з Нею. Така гармонійність можлива тоді, коли державна влада є в руках мужів, що шанують авторитет Церкви і самі є правдивими її синами.

58. Історія вчить нас, що самих лише державних світських законів мало для стримання злих інстинктів людської природи. Знаємо бо, що створені людьми діла, людьми ж легко і руйнуються. Тільки вищий понад усе Божий Закон, що всіх людей однаково зобов'язує, і тільки авторитет Церкви-влади не від світу цього, яка цей Божий Закон береже і за його виконанням стежить в стані гармонійно керувати людським життям.

59. Найвищим авторитетом, що береже обов'язковий для всіх людей «Божий Закон громадської моралі»,¹ авторитетом, який стримує злі людські інстинкти, а плекає і ушляхетнює інстинкти добрі, Церква є лише тоді, коли Вона незалежна від світської влади. Ця незалежність однак не повинна призводити Церкву до стану якоїсь замкненої в собі інституції, бо тоді Вона втрачить свій авторитет, тому що не матиме повного організуючого впливу на громадське життя. Також втрачає свій авторитет Церква і тоді, коли Вона стає послухним зряддям у руках тих, що правлять у державі, бо коли останні зловживають своєю владою, то виходить таким чином, що Церква сприяє їх зловживанням.

60. Втримати свій авторитет, авторитет «влади не від світу цього», Церква може лише тоді, коли Вона, при цілковитій своїй незалежності від влади світської, організуюче впливає на суспільство у сфері релігійного і духовно-національного життя. І в умовах політично-державного буття свого народу, і в тяжкий час утрати його державности, для нього Церква є великою животворною об'єднуючою силою, якщо непохитно стоїть Вона на своїх ідеологічних засадах. Цьому нас вчить історія українського народу.

61. Українська Церква в часи свого вільного життя (X—XVIII в. в.) була незалежною від світської влади. Своїм високим авторитетом Вона впливала на останню, розрізняючи глибоко Боже і світське, на основі науки Христової: «Віддайте кесареви — кесареві, а Боже — Богові.» Українська Церква ніколи не порушувала наказів Св.Письма, щоб догодити світській владі, бо тим би Вона порушила свій духовний авторитет, який є її суттю і оправданням її існування.

62. Українські митрополити і єпископи завжди були найбільшчими дорадниками українських князів та гетьманів. Гармонійність взаємовідносин і співпраці влади духовної і влади світської впливала із взаємного розуміння, що сила матеріальна не може обійтись без сили духовної, що держава не може існувати без Церкви. Виконуючи обов'язок служіння

1) В. Липинський — «Р. і Ц. в Історії України».

народові, влада духовна ніколи не забувала, що вона не може виконувати завдань влади світської, коли вона не хоче перетворити Церкву з установи вічної, Божої, в установу часову, кесареву. Своїм ореолом духовности, своїм понадсвітським авторитетом Українська Церква була непохитною аж поки її поневолено р. 1686.

63. Світська влада в Україні, в часи її державного життя, високо шанувала авторитет Релігії і Церкви, у всіх справах духовного характеру завжди перед Церквою скорялася, ні одного державного діла без її благословення не робила. Накази Церкви в сфері духовній були для всіх — од князя чи гетьмана до останнього громадянина — обов'язкові.

Авторитет Української Церкви був шанований і в литовську добу української історії. Його не порушили навіть татари.

64. Незалежність духовної влади в Україні від влади світської, гармонія відносин між ними, незвичайно сприяли розквіту Української Церкви. Її Духівництво було провідниками свого народу не тільки духовними, але й національними, як то було в Церкві Апостольській. Служінням Богові службою своїому народові, Українське духівництво християнізувало життя народу від низу до верху.

65. Високий авторитет Української Православної Церкви, як установи понадсвітської, був після ганебного 1686 року грубо зламаній московським безбожним цезарепанізмом. Жорстокими заходами за царя Петра I та цариці Катерини II все церковне українське було з України вивезено, придушено, знищено. Церковні книги українського друку спалені, многовікові місцеві релігійні звичаї заборонено. Духовний масштат Української Церкви був похований під важкою надмогильною плитою царського синоду.

66. У визвольні дні (1917—1920 р. р.) духовний авторитет Української Церкви відродився. Але проти нього всіма силами поветали були московські в Україні єпископи і частіна священників — цей «церковний інвентар російського правительства».¹ Це духівництво, в більшій частині москалі по

1) За словами Єпископа Антоніна Грановського.

походженню і переконаннях, у меншій по своїй рабській психології, не могло погодитися з відродженням Української Православної Церкви. Звикле до мертвої канонічності і механічного «православ'я», воно вбачало в Українському церковному рухові втрату свого над церквою панування і матеріальних користей.

67. Після розгрому вільного незалежного життя українського народу, що будувалося на християнських основах, тяжкі були умови існування У. А. П. Ц. Але її духовний авторитет стояв високо, бо вся її діяльність була побудована на євангельській істині, на любові, на єднанні з народом. Пізніше, в часи потрійної жорстокости, перед якою бліднуть тіні Нерона і Діоклітіяна, той авторитет був задушений, але... не переможений.

68. В сумні дні тяжкої проби нашої нації в 1941—1944 рр. авторитет У. А. П. Ц., не раз брутально топтаний і зневажаений бездушним завоюником, був єдиною силою, що животворила змучену душу народу і надавала їй духа витривалости і терпіння в надії на краще майбутнє.

У боротьбі з гнобителями-князями тьми віку цього-відроджувався в наші часи авторитет Української Автокефальної Православної Церкви.

69. Тисячолітній досвід українського релігійно-християнського життя вчить нас, що Церква є найвищий для нації маєстат духовний і що влада її, як установи Божої є лише тоді «владою не від світу цього» коли Вона вільна від впливів на Неї світської влади, коли Вона віддає «кесареве — кесареві, а Боже — Богові».

70. Зрозуміння свого призначення і своєї відповідальности перед Богом і Народом і перед своєю совістю, особисте духовне самовдосконалення на Євангельських істинах, і праця й праця за для наповнення людського життя змістом християнських чеснот — головні основи духовного авторитету нашого Духівництва, а з тим і всієї Української Автокефальної Православної Церкви.

Джерела:

1. *Вячеслав Литвинський* – «Релігія і церква в історії України».
  2. *Архієпископ Іларіон* – «Ідологія Української Церкви».
  3. « – «Українська Церква», I – II.
  4. *Митрополит Василь Липківський* – «Історія Української Православної Церкви», част. VII.
  5. *Арсеній Річинський* – «Проблеми Української релігійної свідомості».
  6. *Олександр Лотоцький* – «Автокефалія», I – II.
  7. *Проф. Костянтин Чесович* – «Християнський націоналізм».
-

